

Pukovnik u penziji
mr MANOJLO BABIĆ

Osvrt na „Prilog teorijskoj raspravi o oružanoj borbi, njenim oblicima i sadržajima”

U „Vojnom delu” br. 1/86. objavljen je članak pukovnika mr Dušana Višnjića pod naslovom: „Prilog teorijskoj raspravi o oružanoj borbi, njenim oblicima i sadržajima”, u kojem autor obrazlaže svoj kritički pristup valjanosti naučnog utemeljenja tih kategorijalnih pojmova u našoj ratnoj veštini. Prema autorovom metodološkom pristupu i razmatranjima, članak je veoma provokativan i zbog toga interesantan, a time je opredeljen i njegov doprinos vojnonaučnoj misli.

Za pohvalu je to što su Redakcijski odbor i Redakcija „Vojnog dela” omogućili da se na stranicama tog uglednog teorijskog časopisa pojave radovi u kojima autori iznose svoje originalne poglede o bitnim pitanjima naše teorije ratne veštine, kao i o pojedinim doktrinarnim stavovima o pripremanju i vođenju oružane borbe u opštenarodnom odbrambenom ratu. Takvi su, npr. rad general-potpukovnika u penziji Jove Ninkovića „O nekim problemima pojmovnog određenja sadržaja i oblika oružane borbe u opštenarodnom odbrambenom ratu” („Vojno delo” br. 6/84) i navedeni članak pukovnika mr Dušana Višnjića.

Ratna veština, kao teorija, u nas, kao i svuda u svetu, „normirana” je u borbenim pravilima i uputstvima o borbenoj upotrebi jedinica oružanih snaga, a na stratezijskom nivou osnovnim doktrinarnim dokumentom za pripremanje i vođenje oružane borbe u opštenarodnom odbrambenom ratu,

Međutim, poznato je da raskorak između normativnog i teorijskog postoji, manje-više, i u drugim naučnim (teorijskim) oblastima i njihovim normativnim iskazima. Uzmimo, na primer, pravne nauke. Poznata je činjenica da postoji krivično pravo kao teorijska (naučna disciplina) i krivični zakon kao normativni akt države. Isto je i sa obligacionim pravom kao granom građanskog prava poznatog (teorijski i normativno utemeljenog) još u rimsko doba. Oba ova prava razvijala su se kroz istoriju i, naravno, i dalje će se razvijati. Pri tome valja istaći da su normativni pristup nametnule životne potrebe i da je on egzistirao i pre rimskog doba, tj. istorijski ranije nego teorijske razrade (uopštavanje). Sličan razvojni put imala je i ratna veština. Otuda se ne može tražiti potpuna koherentnost između teorijskog i normativnog ni u ratnoj veštini, ali je bolje kad je disharmonija što manja.

Polazeći od iznetog stanovišta, ne bi se moglo bez kritičkog osvrta prihvatiti ni autorovo (Višnjićevo) poimanje doktrine, koje je izneo u prvoj rečenici svog članka:

„Kad je reč o doktrini *oružane borbe* (podvukao M. B.) obično se u nas kaže da je to sistem koherentnih stavova kojima se izlaže na nauci zasnovano stanovište o toj pojavi, stanovište koje ima neposredni praktični značaj, jer prvenstveno služi kao pravilo, uputstvo o postupku.”

Prvo što iz ovako date formulacije proizlazi jeste to da je doktrinarno samo ono što je normativno i što ima praktičan značaj (pravilo, uputstvo o postupku), s tim da je to zasnovano na nauci (teoriji). Takvo poimanje doktrine je neprihvatljivo jer sam pojam doktrine znači učenje,¹ i to učenje o nečem, koje je izloženo kao sistem koji i ne mora da vodi računa o stvarnosti, kao što je slučaj sa teološkim učenjem. To, naravno, ne znači da doktrina ni u sferi ratne veštine ne mora da vodi računa o stvarnosti. Naprotiv, znatno više nego u drugim društvenim naukama.

Drugo što iz date formulacije proizlazi jeste tvrdnja da postoji (egzistira) doktrina *oružane borbe*. Jedna država kao međunarodni subjekat, kad je reč o ratovodstvu ili ratnoj veštini, može imati samo jednu, jedinstvenu doktrinu konsekventno sprovedenu od vrha naniže kroz strategiju, operatiku i taktiku. Otuda nema naučnog osnova da se doktrina kao atribut veže za oružanu borbu ili za bilo koju drugu sintagmu.

¹ Milan Vujaklija, *Leksikon stranih reči i izraza*, izdanje JSP, Beograd, 1954, str. 247—248.

Osvrt na metodološki pristup autora

Prema problemima koje razmatra, pukovnik mr Dušan Višnjić u uvodnom delu članka istakao je svoja opredeljenja u pet „metodoloških postulata”, koji predstavljaju *stav apriori* i za autora imaju vrednost aksioma koje u daljem postupku samo obrazlaže a ničim ne dokazuje, smatrajući da aksiome ne treba dokazivati. Međutim, može se postaviti pitanje: ko može sebi dozvoliti da u domenu ratne veštine iznosi aksiome. Takav metodološki pristup autora upućuje čitaoca u sfere filozofije, da uz pomoć formulacija kao što su *odnos* — *pojava* i *odnos odnosa* pokuša da objasni oružanu borbu koja je i sociološki i vojnotehnološki već 5.000 godina istorijski evidentna. Stoga, mislim da je opravdano da se analiziraju autorovi metodološki postulati, onim redom kako ih je izložio.

Osvrt na prvi metodološki postulat

Autor je svoj prvi metodološki postulat definisao ovako:

„(1) 'oružana borba' i 'borbena dejstva' nisu sinonimi, već posebne sintagme kojima se označavaju različiti društveni procesi i pojave. Njihov odnos nije odnos opšteg i posebnog, već odnos celine (oružane borbe) i dela (borbena dejstva);” (str. 76).

Prvi prigovor autoru odnosi se na njegov posredan metodološki pristup, tj. on prvo tvrdi da nešto nije, da bi zatim izneo šta to jeste. Takav metodološki pristup je, naravno, moguć ali nije pouzdan, jer tvrdnjom da nešto nije ovo već ono, svodi ceo problem na dilemu, odnosno na dve mogućnosti, a pojava je mnogo složenija da bi se mogla i smela toliko uprostiti.

Drugi prigovor je suštinskog (sadržajnog) karaktera i odnosi se na tvrdnju da su „oružana borba” i „borbena dejstva” društveni procesi i pojave, tj. da je svaka od njih sa tog stanovišta različita. Međutim, oružana borba i borbena dejstva nisu samo društveni već i fizički (vojnotehnološki) procesi i pojave. Oružana sila je organizovana u formacijske jedinice koje raspolažu oružjem kao bitnim obeležjem. Oružje u rukama ljudi predstavlja fizičku (vojnotehnološku) silu koja ima moć uništavanja ljudi i materijalnih dobara. Zanemarivanje tog elementa u strukturi pojmova koji izražavaju sintagme „oružana borba” i „borbena dejstva” predstavlja ispuštanje onog što se zove *diferencija specifica* po čemu se „oružana borba” i „borbena dejstva” razlikuju od bilo koje druge društvene ili fizičke pojave, odnosno procesa.

Analizirajmo sada prvo sintagmu „oružana borba”. Pri tome je očigledno da, pre svega, moramo razjasniti šta se podrazumeva pod pojmom „borba”.

Leksički, borba je opšti pojam (engleski *combat*, *fight*, francuski *combat*, nemački *kamp*, ruski *бой*) koji se može različito tumačiti.² Međutim, ako se reči borba doda odgovarajući atribut, onda otpada svaka dilema o pravom značenju tako stvorene sintagme. Tako, na primer, dobijamo sasvim precizno određene pojmove kao što su: (1) idejna borba; (2) politička borba; (3) ekonomska borba; (4) oružana borba itd. Bit svake borbe, kao njen nukleus, čini sukob (ideja, volja, političkih, ekonomskih ili nekih drugih interesa). U skladu s tim, bit oružane borbe čini sukob dveju strana oružjem. Te strane u sukobu ili su subjekti ili nosioci oružane borbe koji mogu biti dva čoveka, dve formacijske jedinice ili grupacije oružanih snaga ili dve oružane sile iz dve države (grupa država) koje spor rešavaju oružjem. Pri tome su države ili koalicije, kao što je poznato iz međunarodnog prava, dva subjekta koja u tom slučaju nisu u odnosu saradnje već u odnosu drastičnog sukoba (ratnom stanju). Iz takvog poimanja može se izvući ispravan logički zaključak da oružana borba egzistira i bez rata, odnosno izvan rata. Primera za to ima mnogo. Na primer, nedavna oružana borba organa bezbednosti protiv terorista na rimskom aerodromu izvedena je u mirnodopskim uslovima bez rata. Isto tako, kad organi gonjenja dođu u oružani sukob sa naoružanim kriminalcem vodi se oružana borba. Čak i oružani incidenti među državama, bilo u obliku pograničnog oružanog sukoba (slučaj kinesko-sovjetskog oružanog sukoba na graničnoj reci Usuri) ili poput američko-libijskog oružanog sukoba marta ove godine prilikom manevra američke Šeste flote u vodama zaliva Sidra, jesu oružani sukobi, odnosno oružana borba izvan rata. Zbog toga predmet razmatranja u strategiji može biti samo oružana borba u ratu, a to znači masovna oružana borba koja se vodi na celom ratištu. Otuda se sasvim pouzdano može tvrditi da je oružana borba glavno obeležje i istovremeno glavni sadržaj rata. Kad kažemo glavni sadržaj time smo rekli da postoji još nešto što sadržajno ispoljava rat u celini, a to je neoružano suprotstavljanje u svim svojim oblicima — počev od diplomatske aktivnosti na međunarodnom planu do neoružanog otpora stanovništva agresoru u privremeno zauzetim urbanim sredinama.

² Vidi: *Vojna enciklopedija*, drugo izdanje, 1970, tom 1, str. 716, i enciklopedijske rečnike engleskog, ruskog, francuskog i nemačkog jezika.

Osvrt na drugi metodološki postulat

Autor je u svom drugom metodološkom postulatu izneo sledeće:

„(2) oružana borba nastaje putem složenog odnosa borbenih dejstava kao posebnih društvenih procesa, koji i sami za sebe predstavljaju odnose, te je o oružanoj borbi opravdano misliti kao o odnosu odnosa ili naglašeno složenoj pojavi;” (str. 76).

Sa metodološkog stanovišta ovom iskazu može se prigovoriti to da problem maksimalno mistificira. Mistifikacija proizlazi iz neprimerenog unošenja pojma „odnos odnosa” pozajmljenog iz filozofske škole procesualista, koji sve što se dešava u društvenoj i materijalnoj sferi posmatraju kao proces i u tom procesu pronalaze veze i odnose među pojavama. „Oružana borba” i „borbena dejstva” bez sumnje su procesi, ali i pojave koji se odigravaju u ratu kao svom miljeu (okruženju, sredini), bez kojeg nema ni tih procesa ni pojava. U istorijskom razvoju jednog društva ili naroda rat je događaj i to neponovljiv istorijski događaj. Rat koji se odigrao više se u istom obliku ne ponavlja. Događa se novi rat u bitno drugačijim okolnostima. Za ovo razmatranje važno je imati na umu sledeću Marksovu misao: „Događaj je relativno izdvojena i celovita individualna pojava naročito u oblasti društveno-istorijske stvarnosti. Za događaj je karakteristično da je to pojava koja predstavlja čvornu tačku više različitih procesa i tokova dešavanja koji su se u određenom prostorno-vremenskom momentu stekli upravo u dati događaj.”³

Mistifikacija problema postaje još veća kada autor u odnos oružane borbe i borbenih dejstava unosi kategorijalni filozofski pojam „totaliteta”. I bez Hegela, Marksa i Markovića, koje autor citira (str. 81), jasno je da se i oružana borba i borbena dejstva kao procesi i kao pojave, mogu posmatrati u svom totalitetu i to je sasvim ispravno. Međutim, iz toga se ne može izvući zaključak da je „oružana borba” izvedeni entitet (kvalitativno nov „totalitet”) proizišao iz „procesa totalizacije” borbenih dejstava. Takvo zaključivanje nije primereno dijalektičko-materijalističkoj logici. To je samo subjektivno mišljenje autora.

Vratimo se iz sfere filozofije u oblast ratne veštine da razmotrimo pojam borbenih dejstava i njihov odnos prema oružanoj borbi. Pri tom, nemam pretenzija da se ovom mom mišljenju ne može pri-

³ Citat iz knjige dr B. Šešića; *Metodologija društvenih nauka*, „Kultura”, Beograd, 1974, str. 30.

govoriti, pogotovo što se ono razlikuje od nekih naših doktrinarnih stavova.

Polazeći od sadržaja i strukture pojma, koji iskazuje sintagma „borbena dejstva”, može se zaključiti da su ona (borbena dejstva) skup različitih, organizovanih, relativno samostalnih, ali i čvrsto povezanih borbenih aktivnosti neposredno usmerenih na uništavanje neprijateljeve žive sile, borbenih sredstava i materijalnih dobara. Stoga se, s razlogom, može istaći hipoteza da su borbena dejstva osnovni sadržaj oružane borbe a obezbeđenje borbenih dejstava dopuna tog sadržaja do celine (totaliteta pojave — procesa) koji nazivamo oružana borba. Pretpostavljam da pojam „obezbeđenje borbenih dejstava” sa svojim sadržajima nije ni teorijski ni normativno sporan, pa zbog toga nema potrebe ni da se posebno razmatra. Međutim, radi konsekvantnosti, mislim da je potrebno da se definišu sadržaji borbenih dejstava i iznese hipoteza o tome u kakvom odnosu su „borbena dejstva” prema „oružanoj borbi” u pojmovno-kategorijalnom smislu.

Osnovni sadržaji borbenih dejstava su: (1) protivoklopna dejstva; (2) protivvazдушna dejstva; (3) protivdesantna dejstva; (4) protivpešadijska dejstva; (5) protivartiljerijsko-raketna dejstva; (6) protivelektronska dejstva; (7) diverzantska i protivdiverzantska dejstva; (8) elektronska i protivelektronska dejstva i (9) protivteroristička dejstva.

Uočljivo je da se ova podela znatno razlikuje u odnosu na onu koja je data u našem osnovnom doktrinarnom dokumentu za pripremanje i vođenje oružane borbe u opštenarodnom odbrambenom ratu. *Prva razlika* je u tome što su ovi sadržaji inkorporirani u borbena dejstva, a ne u oružanu borbu. *Druga razlika* je u tome što ni u jednoj od deset navedenih sintagmi nema reči *borba*, jer je borba opšti pojam i tu joj, zbog hijerarhije pojma u kategorijalnom aparatu, i nije mesto. I *treća razlika* je u tome što nema *zaprećavanja* koje, logično, spada u inžinjerijsko obezbeđenje borbenih dejstava.

Sada se, opravdano, može postaviti pitanje: ako su to osnovni sadržaji borbenih dejstava, šta je ostalo do njihove celine. Odgovor je — sve ono što svako od tih dejstava obezbeđuje. Konkretni primer za to prepoznatljiv je, pored ostalog, i u merama protivoklopnog obezbeđenja, navedenim u osnovnom doktrinarnom dokumentu za pripremanje i vođenje oružane borbe u opštenarodnom odbrambenom ratu.

Odnos oružane borbe i borbenih dejstava zasniva se na principu odnosa *opšteg* i *posebnog*. Oružana borba se vodi na celom

ratištu i predstavlja totalitet pojave u strategijskim razmerama. Borbena dejstva se izvode na delovima tog ratišta i svako za sebe predstavlja totalitet u operativnim ili taktičkim razmerama. Kako će se odvijati borbena dejstva na operativnim i taktičkim razmerama zavisi od situacije na ratištu kao celini, odnosno zavisi od strategijskih uslova za njihovo vođenje. Otuda oružanu borbu nije moguće mehanički podeliti na „mikroprocese” i tvrditi da: „Njihov zbor čini celokupnost oružane borbe, kako u bilo kom trenutku njenog dešavanja, tako i u nekakvom krajnjem bilansu.” (str. 81).

Osvrt na treći metodološki postulat

Autor tvrdi:

„(3) rezultanta dva suprotna međusobno neidentifikovana procesa borbenih dejstava predstavlja suštinu sadržaja oružane borbe, te u sadržaju oružane borbe, iz metodičkih razloga (valjda metodoloških — primedba M.B), nije opravdano govoriti odvojeno od njenih oblika,” (str. 76).

Ovako iznetoj tvrdnji može se uputiti više prigovora. *Prvo*, govoriti o nekakvim „neidentifikovanim procesima borbenih dejstava”; kad proces (pojava) borbenih dejstava kao entitet ili totalitet nisu identifikovani kako je onda autor došao do zaključka da je oružana borba rezultanta ta dva procesa!?

Drugi prigovor odnosi se na autorovu tvrdnju da o sadržaju oružane borbe nije opravdano govoriti odvojeno od njenih oblika. Tačno je da nema sadržaja bez forme (oblika), ali to ne znači da u nauci (izučavanju pojave — procesa) nije opravdano govoriti, upravo iz metodoloških razloga, odvojeno o njima. Naprotiv, kada se isti sadržaj neke pojave (procesa) ispoljava u više oblika onda je to ne samo opravdano nego i nužno, a sa oružanom borbom je upravo takav slučaj. Nekonkretnost autora je evidentna kad se njegova tvrdnja u „metodološkom postulatu” uporedi sa stavom: „jedan sadržaj može imati više oblika i obratno. Sadržaj se može menjati po obliku, a da se suštinski ne menja.” (str. 83). Time je autor sam sebe korigovao, i u kritičkom osvrtu na oblike oružane borbe metodološki ih korektno primenio. Sa teorijskog gledišta (naučno) i iskustveno (istorijski) moguće je tvrditi da postoje samo dva oblika u kojima se ispoljavaju sadržaji oružane borbe. To su: (1) partizanski oblik oružane borbe i (2) frontalni oblik oružane borbe. Normativno je dat i treći oblik (kombinovani), što, mislim,

da je sa teorijskog (naučnog) stanovišta nekorektno, jer kombinacija postoji i u prvom i u drugom obliku. To potvrđuju i iskustva iz NOR-a 1941—1945, kao i iz brojnih ratova pre i posle njega — od vremena Napoleonovih ratova do danas. Poznato je da je u NOR-u 1941, 1942. i 1943. godine na jugoslovenskom ratištu, kao celini, prevladavao partizanski oblik oružane borbe, ali i da je pri tome primenjen izrazito frontalni oblik oružane borbe na Kadi-njači 1941, na Kozari 1942, na Neretvi i Sutjesci 1943, kao i na drugim mestima. Frontalni oblik oružane borbe na jugoslovenskom ratištu bio je preovlađujući u proleće 1945. (mart—maj), u završnim operacijama za oslobađanje zemlje. Međutim, i u tom, za ratište kao celinu, preovlađujućem obliku, iza linije fronta (u operativnoj dubini neprijateljevog rasporeda) dejsstvovala su brojne naše jedinice na partizanski način (za njih — u partizanskom obliku oružane borbe), sa osloncem na slobodne teritorije koje su kao manje ili veće „oaze” bile u „operativnom okruženju” neprijatelja, ali ne frontalno okruženje kao što je bilo na Kozari, Neretvi i Sutjesci, već u obliku „fluidnog” okruženja u kakvom je partizanski oblik oružane borbe jedino moguć.

U nauci je poznato da nema nijednog procesa-pojave u razvoju društva i u prirodi u čistom obliku. Otuda ni u NOR-u 1941—1945, i ne samo u njemu, partizanski i frontalni oblik nisu se razvijali i trajali u čistom obliku, ali je po kriterijumu preovlađujućeg u procesu-pojavi kao totalitetu moguće pouzdano odrediti (tipizirati) oblik.

Međutim, u normativno-doktrinarnom dokumentu za pripremanje i vođenje oružane borbe u ONOR-u predviđen je i kombinovani oblik iz praktičnih razloga. Prilikom planiranja toka i ishoda oružane borbe u totalitetu nužno je predviđati prelaz iz jednog oblika u drugi a takvo stanje u razvoju oružane borbe na ratištu nastaje kad su dva oblika (partizanski i frontalni) po obimu angažovanih snaga, a može i po prostoru (ali ne samo po prostoru), podjednako zastupljeni. Takav slučaj je bio i u NOR-u, u jesen 1944, kada je obrazovan front od Drave do Jadranskog mora i zimi 1944/45. kad se taj front prostorno u izvesnoj meri pomerio u korist naših snaga. Takvo stanje hipotetički je uzeto kao moguće i u ONOR-u, što objektivno sa stanovišta prakse nije sporno. To što je takvo stanje u normativnom dokumentu nazvano „kombinovani oblik oružane borbe” nije jedini „naučni greh”, ali bi bilo nekorektno da nauka normativna rešenja „teorijski uopštava” i „brani”. U takvom pristupu nema naučnih prodora niti progressa. Zbog toga je sasvim razumljivo da će u narednom izdanju tog doktrinarnog dokumenta

stavovi biti dublje naučno fundirani, ali ni tada ne treba očekivati da neće biti raskoraka između naučnoteorijskog i normativnog. Međutim, sigurno je da će taj raskorak biti manji.

Osvrt na četvrti metodološki postulat

Autor tvrdi sledeće:

„(4) borbena dejstva dispoziciono i egzistencijalno dovode do oružane borbe, ali ona sama, pojedinačno uzeta, nisu oružana borba, već njen deo;” (str. 76).

U ovoj tvrdnji autor je eksplicite iskazao mehanicistički pristup oružanoj borbi koju on sastavlja iz delova. Komentar ovakvom pristupu nije potreban.

Drugi prigovor koji se ovom „postulatu” može uputiti odnosi se na autorovo poimanje borbenih dejstava. Njegove tvrdnje su sledeće:

„Borbena dejstva su vrsta voljnih procesa saradnje. Prema kriterijumu ciljeva, radi kojih se iniciraju, borbena dejstva se mogu svrstati u primarna i sekundarna. U grupu primarnih dejstava mogu se svrstati ona dejstva čiji je cilj osvajanje ili očuvanje nekog prostora, odnosno najveći deo svih vrsta i načina napadnih i odbrambenih procesa. Grupi sekundarnih pripadala bi različita kretanja (premeštanja) i odmaranja. Borbena dejstva se mogu svrstati prema kriterijumu posledica koje mogu proizvesti, odnosno značaju cilja koji ostvare, u: strategijska, operativna i taktička. Mogućna su i druga svrstavanja, što nije predmet ovog razmatranja.” (str. 76).

Osnovni prigovor koji se može uputiti datoj tvrdnji odnosi se na podelu borbenih dejstava prema kriterijumu cilja tih dejstava na „primarna” i „sekundarna”. Međutim, u ratnoj veštini ciljevi su i za oružanu borbu kao celinu (strategijski nivo) i za borbena dejstva (operativni i taktički nivo) precizno definisani, naučno fundirani i iskustveno potvrđeni. Stoga, mislim da nema razloga da se oni sada sa „naučnog” stanovišta u interesu „naučnih” prodora posredno dovode u pitanje tvrdnjom da oni opredeljuju „primarna” i „sekundarna” borbena dejstva. Pri tome valja napomenuti da ono što autor svrstava u sekundarna dejstva (raznovrsna kretanja i odmaranje) predstavlja taktičke i operativne radnje koje su sastavni deo manevra snagama kada je reč o „raznovrsnim kretanjima” i životnih potreba kada je reč o odmaranju. Zbog toga se ta dejstva prema kriterijumu ciljeva, pa čak ni po kriterijumu značaja ne mogu

svrstati u „sekundarna”. To posebno nije moguće za kretanje koje je sastavni deo svakog manevra bez kojeg se borbena dejstva ne mogu ni izraziti (ispoljavati). Osim toga, rezultati oružane borbe i borbenih dejstava u savremenim uslovima podjednako zavise od pripremnih radnji i od izvršenja (izvođenja) borbenih dejstava. Kretanje i odmaranje sastavni su deo brojnih pripremnih radnji do početka borbenih dejstava. Zbog toga tvrdnja autora nije „naučni prodor” već čist klasicizam, koji je proizišao iz shvatanja kada se na strategiju, operatiku i taktiku gledalo kao na veštinu u izvršenju, minimizirajući pripremni deo za to izvršenje. Danas je to sasvim drukčije. Na ratištu, vojištu i bojištu svaka jedinica (grupacija) za vreme kretanja (naročito evolucionisanja) i boravka u očekujućem rejonu ili rejonu koncentracije može biti napadnuta iz vazdušnog prostora artiljerijsko-raketnim i nuklearnim udarima, ubačenim delovima ili jedinicama na privremeno zaposednutoj prostoriji kada je reč o aktivnostima naših snaga. Zbog toga je jasno da je podela borbenih dejstava, koju predlaže autor, neprihvatljiva.

Prema kriterijumu oblika u kojem se borbena dejstva ispoljavaju ona se mogu podeliti na *napadna borbena dejstva* (napad-ofanziva) i *odbrambena borbena dejstva* (odbrana-defanziva). U doktrinarnom dokumentu ona se nazivaju *vid borbenih dejstava* što je sinonim za oblik. Pri tome se ni ova dva oblika borbenih dejstava ne ispoljavaju u čistom vidu. U svakom napadu (ofanzivi) ima elemenata odbrambenih dejstava i u svakoj odbrani (defanzivi) ima elemenata napadnih dejstava. Pri tome dejstva iz zasede možemo, u krajnjem, posmatrati kao napad ili kao odbranu zavisnu od kriterijuma od kojeg polazimo. Borbu u susretu možemo posmatrati kao dva napada (obe sukobljene jedinice su u napadu) ali samo na početku dok se u svom razvoju (toku) ispoljava kao napad i odbrana. Takođe je moguće da se dve suprotstavljene jedinice ili grupacije oružanih snaga nađu u odbrani jedna prema drugoj kada je odnos snaga i borbenih mogućnosti ujednačen ili iz drugih razloga. U celini uzev, borbena dejstva se u svim situacijama mogu ispoljiti u dva oblika (vida): (1) napad (ofanziva) i (2) odbrana (defanziva), bez ostatka. Otuda nema naučnog osnova da se u normativnim dokumentima napadna borbena dejstva (napad-ofanziva) i odbrambena borbena dejstva (odbrana — defanziva) nazivaju osnovna, jer se odmah može postaviti pitanje: koja su dopunska — do celine? Takvih dopunskih nema jer su, na primer, i diverzantska dejstva po svom obliku napadna.

Osvrt na peti metodološki postulat

Ovaj metodološki postulat autor ovako definiše:

„(5) borbena dejstva su vrsta društvenih procesa, jer se putem njih proizvode određene društvene posledice ili promene. (Procesi uopšte, izazivaju nove procese ili relativno stabilna, kristalizovana objektivna jedinstva koja se spolja vide kao mirna, i to onda nazivamo društvenim tvorevinama.)” (str. 76).

Osnovni prigovor koji se na ovaj postulat može uputiti jeste taj da borbena dejstva nisu samo društveni već i fizički proces. Svaka borbena aktivnost u napadnim ili odbrambenim dejstvima bilo kojih razmera izaziva određene posledice koje nisu samo društvenog već i fizičkog karaktera (ginu ljudi, gubi se ili dobija — zaposeda — prepušta teritorija itd.). Na to je već ukazano na početku ove rasprave, u osvrtu na autorov prvi metodološki postulat. Ovde želim da ukažem na neodrživost celokupnog autorovog pristupa „naučnom tretmanu” borbenih dejstava. Autor se uopšte ne bavi problemom razmera borbenih dejstava, što je fundamentalno pitanje u ratnoj veštini. Za njega su borbena dejstva „mikroprocesi” iz čijih „odnosa” proizlazi oružana borba. On te odnose objašnjava sa sociološkog stanovišta („disjunkcijom”), što u sociološkoj nauci nije sporno. Međutim, ratna veština je posebna nauka u grupi vojnih nauka i ona ima svoju naučnu aparaturu pa je nema potrebe pozajmljivati iz sociologije, pogotovo kad dvostrana disjunkcija u sociologiji odgovara pojmu oružanog sukoba dve strane. O tome kakvih su razmera „mikroprocesi”, o kojima je reč, autor ne raspravlja. Moram reći da je i u osnovnom doktrinarnom dokumentu za pripremanje i vođenje oružane borbe u ONOR-u ovo pitanje zapostavljeno, odnosno izvršena je zamena kategorijalnih pojmova. Drugim rečima, pojmovi koji prema prirodi borbenih dejstava izražavaju njihove dimenzije (razmere), u vremenu i prostoru u kojem se odigravaju, zamenjeni su i prikazani kao oblici ispoljavanja tih dejstava.

Prema kriterijumu razmere borbenih dejstava, mislim da se ona mogu razmatrati kao boj i operacija. Boj vode niže i više taktičke jedinice, pa čak i borbene jedinice (dvoboj dva tenka, dvoboj aviona u vazдушnom prostoru i dr.), a operacije izvode operativni i strategijski sastavi. Od toga kolike i kakve snage učestvuju u boju zavise i njegove vremensko-prostorne dimenzije. Naravno, na razmere boja utiču i drugi činioci, ali su oni sekundarnog značaja. Veličina i sastav snaga osnovni su činioci i pri određivanju razmera operacija.

/ Što se tiče vrste boja oni se mogu podeliti prema različitim kriterijima. Prema ambijentu gde se vodi, boj može biti: (1) na kopnu; (2) u vazдушnom prostoru i (3) na moru. Prema sastavu snaga: (1) združeni boj; (2) nezdruženi boj ili samo boj. Prema obliku (vidu) borbenih dejstava: (1) napadni boj i (2) odbrambeni boj. Po istim i drugim kriterijima mogu se klasifikovati i operacije.

Međutim, Višnjić, negirajući apriori sve oblike oružane borbe kako su oni definisani u osnovnom doktrinarnom dokumentu za pripremanje i vođenje oružane borbe u ONOR-u (str. 82—86), nudi kao „stvarne oblike oružane borbe” operaciju, bitku i bojeve (str. 87—89). Pri tome, autor ne navodi nikakav kriterijum za takvu podelu. Posebno je provokativno to što autor predlaže bitku kao oblik oružane borbe, što je u suprotnosti sa celokupnim konceptom ONOR-a i strategijom oružane borbe koju bi u njemu primenili. Bitka je po svojim obeležjima u istoriji ratova i u ratnoj veštini prepoznatljiva kao *odlučujući sudar* sukobljenih strana na određenom prostoru i vremenu u strategijskim razmerama i sa strategijskim posledicama. U uslovima vođenja ONOR-a bitka bi značila podmetanje snaga pod udar neprijatelja i zato je naš osnovni doktrinarni dokument i ne predviđa. Ni teorijski ni praktično bitka za nas nije prihvatljiva. U NOR-u 1941—1945. bitke na Neretvi i Sutjesci bile su nam nametnute i bilo bi mnogo bolje za nas da smo ih mogli izbeći, bez obzira na to što smo iz tih bitaka izišli neporaženi.

Treba imati u vidu da se u savremenim strategijama velikih sila i vojnih blokova bitka napušta, kao kategorijalni pojam u ratnoj veštini. U zemljama članicama Varšavskog ugovora najveće razmere borbenih dejstava vremenski i prostorno su dimenzionirane kao relativno samostalne operacije, a u članicama NATO se nazivaju „kampanje”, jer u vojnoj teoriji tih zemalja ratna veština se deli na strategiju i taktiku (bez operatike). Pri tome, borbena dejstva čiji su nosioci taktički borbeni sastavi nazivaju se operacije, što u ratnoj veštini zemalja članica Varšavskog ugovora odgovara pojmu boj. Interesantno je to što u terminologiji oružanih snaga SAD egzistira i pojam *akcija* (action) kojim se nazivaju borbena dejstva malih razmera.⁴ U NOR-u 1941—1945, u Narodnooslobodilačkoj vojsci Jugoslavije taj termin se koristio na celom ratištu sa istim značenjem u kojem ga sada koriste oružane snage SAD.

⁴ Vidi: *Enciklopedijski englesko-ruski rečnik*, alfabetska jedinica COMBAT, Moskva, 1972.

Umesto zaključka

No osnovu ovih razmatranja može se zaključiti da je u ratnoj veštini rat kategorijalni pojam najvišeg reda opštosti, koji izražava značajan događaj na istorijskom putu razvoja naroda (države, grupe država). Prema kriterijumu sadržaja iz pojma rat dedukcijom se dobijaju pojmovi oružane borbe i neoružano suprotstavljanje koji su nižeg reda opštosti od pojma rat. Uz pojam oružana borba na istom nivou opštosti su i pojmovi pomoću kojih iskazujemo oblike oružane borbe.

Prema istom kriterijumu (sadržaj procesa — pojave) i uz primenu iste naučne metode (dedukcije, a zatim i indukcije i obratno) dolazimo i do pojmova borbena dejstva i obezbeđenje borbenih dejstava, koji su istog nivoa opštosti ali za stepen niže od pojma oružana borba i oblici oružane borbe. Napadna i odbrambena borbena dejstva, kao oblici (vidovi) ispoljavanja sadržaja borbenih dejstava, imaju isti rang opštosti kao i borbena dejstva, s tim što ih pobliže označavaju. Prema istom kriterijumu i istom metodom dolazimo do pojmova koji označavaju borbene aktivnosti koje se u osnovnom doktrinarnom dokumentu za pripremanje i vođenje oružane borbe nazivaju protivklopna borba, protivdesantna odbrana i dr. Naravno, dedukcija nije jedina naučna metoda kojom se dolazi do spoznaje društvene stvarnosti koja se izučava. Tek onda kad se i metodom indukcije razmotri odnos *opšteg, posebnog i pojedinačnog* uz prethodnu primenu analize, sinteze i drugih naučnih metoda možemo biti u dobroj meri sigurni da smo na dobrom putu da spoznamo pojavu — proces koji izučavamo. Otuda je jedinstvena *indukcijsko-dedukcijska metoda* nezaobilazna u razmatranju materije o kojoj je reč.

Pojmovi *operacija* i *boj* dobijeni su prema kriterijumu razmera borbenih dejstava a ne prema kriterijumu sadržaja. Njihov nivo opštosti je različit. Operacija je kategorijalni pojam strategijskog ili operativnog ranga, već prema tome kakve razmere i značaj ima operacija. Niži nivo opštosti, prema istom kriterijumu, ima boj u odnosu na operaciju. Ukoliko bi se koristio i pojam akcija, on bi bio na nižem nivou opštosti od boja.

Moguće je, naravno, izvršiti i drugačiju klasifikaciju, ali je pri tome nužno poći i od drugačijih kriterijuma.

SUMMARY

A CRITICAL REVIEW OF THE ARTICLE „A CONTRIBUTION TO THE DISCUSSION ON THE ARMED STRUGGLE, ON ITS FORMS AND CONTENTS”

The author of this critical review argues against the views presented by Colonel mr Dušan VIŠNJIĆ in his article „A Contribution to the Discussion on the Armed Struggle, on its Forms and Contents” published in „Vojno delo” № 1/1986.

In the introductory part of the review the author contests Višnjić's view of the *doctrine* in our military science, and argues the thesis that the *state*, as an international subject, can have only one, unique, doctrine, and that such doctrine must be consistently applied, in forms of strategy, operational art and tactics, from the highest to the lowest levels.

In the principal part of the review the author discusses the methodological approach applied by Višnjić and his five „postulates”, presents his own views and puts forth arguments by which he refutes Višnjić's „axioms”. In his discussing the first Višnjić's postulate, the author contests the thesis on the relationship between the armed struggle and combat operations as the relationship between the whole and its parts, a puts forth a different approach to this matter. After an analysis of the second and third Višnjić's postulates, he presents his main objection to the theses contained therein in that by his philosophical interpretation of the relationship existing between the armed struggle and combat operations, not basing his assertions on a scientific foundation, Višnjić *mystifies* a genuinely reaffirmed and scientifically well known and accepted war phenomenon. In his reviewing the fourth and fifth postulate, the author contests the „axiom” presented by Višnjić on forms and contents of the armed struggle and combat operations and offers arguments for a different methodological approach.

RESUME

COMPTE RENDU DE LA „CONTRIBUTION AU DEBAT THEORIQUE SUR LA LUTTE ARMEE, SES FORMES ET CONTENUS”

Dans son article, l'auteur polémique contre les idées du Colonel magister Dušan Višnjić que ce dernier a exposées dans sa „Contribution au débat théorique sur la lutte armée, ses formes et contenus”, publiée dans la revue „Vojno delo” n° 1/86.

Dans l'introduction, l'auteur conteste les vues du colonel magister Dušan Višnjić et la façon dont ce dernier appréhende la *doctrine* dans le cadre de notre science militaire, avançant la thèse selon laquelle l'Etat en tant que sujet international en matière de l'art de la guerre ne peut avoir qu'une seule et unique doctrine appliquée dans un esprit de conséquence du haut vers le bas par le biais de la stratégie, de l'art de l'opération et de la tactique.

Dans la partie centrale de son article, l'auteur donne l'aperçu de l'approche méthodologique adoptée par le colonel Dušan Višnjić et des cinq postulats

par lesquels celui-ci expose ses vues, pour avancer ensuite ses arguments à l'appui de sa contestation des "axiomes" de l'oeuvre critiquée. Au sujet du premier postulat, il conteste la thèse de Višnjić concernant le rapport entre la lutte armée et les actions de combat comme étant celui d'une partie par rapport à l'ensemble et avance une approche différente de ce problème. Traitant des deuxième et troisième postulats de Višnjić, la principale remarque de l'auteur consiste à dire que sans un fondement scientifique de l'interprétation philosophique du rapport entre la lutte armée et les actions de combat l'on ne fait que *mystifier* un phénomène de la guerre réellement confirmé et scientifiquement fondé. Dans son aperçu des quatrième et cinquième postulats de l'oeuvre de Višnjić l'auteur conteste l'"axiome" de ce dernier sur les formes et les contenus de la lutte armée et des actions de combat et offre les arguments d'une approche méthodologique différente.

Dans la partie finale de son article, l'auteur articule son approche méthodologique sous une forme systématisée et expose les critères retenus en vue de développer ses conclusions.

РЕЗЮМЕ

ОТЗЫВ О СТАТЬЕ „К ВОПРОСАМ ТЕОРЕТИЧЕСКОГО ОБСУЖДЕНИЯ ВООРУЖЕННОЙ БОРЬБЫ, ЕЕ ФОРМ И СОДЕРЖАНИЙ”

Автор полемизирует с положениями полковника кандидата наук Душана Вишничича, изложенными в статье „К вопросам теоретического обсуждения вооруженной борьбы, ее форм и содержаний”, опубликованной в „Военном деле” № 1/86.

Во вводной части статьи автор оспаривает точку зрения Душана Вишничича, относящуюся к понятии доктрины в нашей военной науке, подчеркивая при этом, что государство, как международный субъект, когда речь идет о военном деле или военном искусстве, т.е. войне, может иметь только одну, причем единую доктрину, последовательно проведенную от верха до низа, посредством стратегии, оперативного искусства и тактики.

В главной части статьи автор отзывается о методологическом поступке Душана Вишничича и о пяти его постулатах, в которых он высказывает свою точку зрения, приводя аргументы, опровергающие указанные „аксиомы”. Рассматривая первый постулат, он оспаривает тезис Вишничича о взаимоотношении вооруженной борьбы и боевых действий как взаимоотношении части и целого, и выдвигает иной подход к этой проблеме. Рассматривая второй и третий постулаты, главное примечание к тезисам полковника Вишничича заключается в том, что он без научного обоснования философским толкованием взаимоотношения вооруженной борьбы и боевых действий мистифицировал истинно утвержденное и научно известное явление в войне. Отзываясь о четвертом и пятом постулатах, автор оспаривает аксиому полковника Вишничича о формах и содержаниях вооруженной борьбы и боевых действий и приводит аргументы в пользу иного методологического подхода.

В заключении автор систематизирует свой методологический подход и излагает критерии, на основании которых сделал данные выводы.